

Recenze **OSUDOVÁ STŘETNUTÍ**

Havlík, K.: Osudová střetnutí - Rozhovory s lidmi, kteří přežili dopravní nehodu. Praha: Triton, 2010, 150 s. ISBN 978-80-7387-349-3

Denně zažíváme věci ještě nedávno nebyvalé: lidé z okruhu našich známých nebo my sami jsme přepadeni, okradeni, podvedeni, šikanováni, stali jsme se účastníky nebo dokonce oběťmi dopravní nehody. Zpravidla se utěšujeme tím, že jsme se ocitli v nesprávnou dobu na nesprávném místě, nebylo to ale ve skutečnosti jinak? Nebyl v danou dobu na daném místě s námi ještě někdo jiný, kdo ani nepomyslel na to, že má nejenom svůj, ale i osud mnoha dalších lidí ve svých rukou? A proč na to nepomyslel? Kde se stala chyba? Tyto a podobné otázky nalézáme v knize dialogů **Karla Havlíka Osudová střetnutí** s podtitulem **Rozhovory s lidmi, kteří přežili dopravní nehodu**, která by bez nadsázky měla být zařazena v kurzech autoškol jako povinná četba. Její autor PhDr. Karel Havlík (nar. 1937), absolvent FSVP UK v Praze, využil záznamů a poznámek, vzniklých během čtyř desetiletí jeho psychodiagnostické praxe, a vytvořil řadu didakticky zaměřených dialogů, jejichž obsahem jsou osudy obětí dopravních nehod a profily jejich viníků. Podtextem autorových rozhovorů-analýz s účastníky dopravních nehod, kteří snad měli to štěstí, že na rozdíl od jiných přežili, je notoricky z historie známá pravda o tom, že znalost veškerých pravidel, zásad, zákonů apod. je k ničemu, pokud nejsme vnitřně přesvědčeni o nutnosti jejich dodržování. A právě vnitřní přesvědčení je to, co mnohým viníkům v tomto případě dopravních nehod chybí a co se v autoškole asi nemohli naučit. Jednadvacet fiktivních dialogů vycházejících z psychodiagnostických vyšetření a znaleckých posudků tisíců řidičů během dlouholeté praxe specializovaného dopravního psychologa je mnohdy sugestivním odhalením cynismu našich motorizovaných spoluobčanů, možná ve skrytu duše i nás samých. Podle staré zásady římského práva (*Audiatur et altera pars!*) nelze v tomto případě poskytnout slyšení druhé straně – obětem, které zpravidla dopravní nehodu nezavinily – protože jejich život při nehodě vyhasl. Partnery rozhovorů jsou tedy v drtivé většině ti, kteří zavinili dopravní nehodu, způsobili smrt, aniž by se jim to nějak dotklo; neprojevují nic, někdy sebelítost, jen výjimečně se cítí být vinni. Např. v případě **Zabijáka s vysokým IQ** jde o dvacetiletého motocyklistu, který na přechodu pro chodce během jízdy nepřiměřenou rychlostí srazil a usmrtil sedmiletého chlapce. Během výslechu a pak rozhovoru s psychologem vyšlo najevo, že jeho riskantní a ve svých důsledcích tragická jízda byla vyprovokována sázkou. Z rozhovoru s psychologem vyplývá zjevný nesoulad mezi vysokou inteligencí tohoto mladíka a tím, že „*V povaze kraluje afektivní plochost, hostilita, bezcitnost, bezohlednost a vznětlivost s výraznými sklony k bezstarostnosti, nekonformitě, riskování, nezdrženlivosti, netrpělivosti a nedisciplinovanosti. Máte zvýšený práh citlivosti na bolest. Je-li potřeba, jste tvrdý a neoblomný. Sotva kdo a co vás umí rozhodit. Kráčíte přes mrtvolky. Nemáte slitování. Jste chladný a vypočítavý. Nesnáze v sociálním přizpůsobení neberete. Chováte se a jednáte bez ohledu na ostatní. Váš vysoký intelekt nedokáže překrýt nežádoucí popudy. Při řízení zneužíváte svých schopností. Posledním důkazem bylo zabití chlapce a zranění jeho matky. V budoucnu u*

vás nelze vyloučit podobný zločin!“ Možná že některé z těchto vlastností mohou být předpokladem k úspěchu jinde, ale na silnici určitě ne. V rozhovoru nazvaném **Agresivní invalida** se zdravotně postižený viník dopravní nehody v úvodu rozhovoru s psychologem hájí slovy: *„Kdyby u silnice za zatáčkou nestál strom, tak bych se s vámi nemusel bavit. Auto vyletělo za silnice a narazilo na kmen. Motor mi přerazil končetinu. Ta omšelá lípa už zavinila smrt nejednoho řidiče. Nemá tam co dělat. Proč se s její porážkou otálí?“* Nehodlá vzít na vědomí, že jde o památný strom, čtyři metry od krajnice, který *„pamatuje Jana Sladkého Kozinu, panské kočáry, selské povozy a statisíce automobilů.“* Ano, především tereziánské aleje zakládáné v 18. století kolem cest pro kočáry a povozy mohou pro dnešní nezodpovědné řidiče znamenat zřejmé nebezpečí, ale určitě se v nich odehrává méně tragédií než téměř každý den na D 1. Tento příběh poskytl autorovi knihy prostor k rozboru agresivního jednání za volantem: *„Agresivitu v dopravě pokládáme za určitou formu násilí, jejíž oběti se stávají účastníci silničního provozu. Jedná se o nepřátelskou reakci, často vyvolanou také frustrací, a vyskytující se u osob všech sociálních vrstev a bez ohledu na věk, pohlaví úroveň intelektových schopností či stupeň vzdělání. [...]*

Agresivita hýří spektrem odstínů a za volantem představuje vážné riziko. Nezáleží na tom, zda ji motivuje pohrdání lidmi, nesnášenlivost, netrpělivost či touha se předvádět nebo dorazit dříve k cíli cesty.

Agresivní řidiči jezdí nepřiměřeně rychle, riskantně a necitelně předjíždějí, nedodržují bezpečnou vzdálenost mezi vozidly, nerespektují přednost v jízdě, tlačí se na pomaleji jedoucí vozidlo, přehlížejí psané i nepsané normy, nedovolí ostatním zařadit se do jízdniho pruhu, zlobu prezentují sarkasmem, ironií, nadávkami, výhruznými gesty, opakovaným troubením, blikajícími světly, úmyslným svícením dálkovými světly na vpředu jedoucí vůz, nezřídká také verbálními a neverbálními útoky.

Nezdrženliví jedinci s podezřením na hraniční nebo disociální poruchu osobnosti dychtí trestat řidiče za chování, které se jim nezamlouvá, a neváhají ani s fyzickým napadením. Princip oko za oko, zub za zub jim není cizí.“

Poslední rozhovor **Odpouštět je božské** se řadě předchozích poněkud vymyká. Především tím, že psychologovým partnerem v dialogu je tentokrát oběť, nikoli viník jako v předcházejících. Jediný ze čtyř účastníků této dopravní nehody přežil, jeho žena však při nehodě zemřela, stejně jako viník a jeho spolujezdkyně. Naskýtá se tak otázka, jak se na jedné straně vyrovnat s tíživou a nenávratnou ztrátou blízkých, na druhé straně pak s viníkem, jehož selhání za volantem způsobilo, že se v jednom jediném okamžiku dalším lidem zhroutil svět. Protagonista závěrečného dialogu, příznačně řidič autobusu, přemýšlivý a sečtělý člověk, sděluje, že našel podnět, jak se v takové situaci zachovat, v knize Ivana Klímy Hodina ticha: *„Odpuštění je známkou vlastní síly, znamená zapudit, co bylo, a uvítat, co bude. Poznal jsem sám na sobě, že odpuštění může duševně prospívat. Nemluvil bych pravdu, kdybych nepřiznal zlobu na viníka srážky. A teď se pevně přidržte, pane doktore. Pacient, kterého jsem slyšel úpět a který zemřel na sousedním lůžku, zabil moji ženu a svoji přítelkyni. Když jsem se to dozvěděl, málem mě to dorazilo. Nekonečné dny jsem přemítal a nakonec jsem si řekl: Chybovat je lidské a odpouštět božské.“*

„**Nemyslíš – zaplatíš**“ bylo svého času heslo provázející řadu televizních klipů jako varování před lehkomyšlností, arogancí či nepozorností na silnici. K Havlíkovým rozhovorům bychom jako motto mohli přiřadit jeho spíše nostalgickou variantu: **Nemyslels – zaplatili jsme!**

Recenzent: PhDr. Jan Vitoň, Ph.D.

Absolvent Filozofické fakulty UK v Praze, který působí na ZSF JU v Českých Budějovicích jako odborný asistent na katedře etiky a filozofie v pomáhajících profesích.